

ПЛЕНУМ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

24.10.2008 № 13

Про практику розгляду судами корпоративних спорів

З метою забезпечення правильного та однакового застосування судами законодавства, яке регулює корпоративні відносини, формування єдиної судової практики у цій сфері, здійснення належного захисту судами прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави, які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням і припиненням діяльності господарських товариств, Пленум Верховного Суду України постановляє дати судам такі роз'яснення:

1. При розгляді справ, що виникають із корпоративних відносин, суд повинен з'ясувати, якими нормами матеріального права регулюються відповідні відносини, і на основі цих норм вирішувати справу.

Корпоративні відносини регулюються Цивільним кодексом України (далі - ЦК), **Господарським кодексом України** (далі - ГК), законами України від 19 вересня 1991 р. **№ 1576-XII** "Про господарські товариства" (далі - Закон про господарські товариства), від 23 лютого 2006 р. **№ 3480-IV** "Про цінні папери та фондовий ринок", від 10 грудня 1997 р. **№ 710/97-ВР** "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" (далі - Закон про Національну депозитарну систему), від 15 травня 2003 р. **№ 755-IV** "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" (далі - Закон про державну реєстрацію), Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі - ДКЦПФР) від 17 жовтня 2006 р. **№ 1000**, Положенням про депозитарну діяльність, затвердженим рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. **№ 999**, Положенням про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного капіталу акціонерного товариства, затвердженим рішенням ДКЦПФР від 22 лютого 2007 р. **№ 387**, Положенням про проведення контролю за реєстрацією акціонерів для участі у загальних зборах акціонерних товариств, затвердженим рішенням ДКЦПФР від 23 грудня 1998 р. **№ 199**, іншими нормативно-правовими актами. Положення законодавчих актів, які діяли до набрання чинності ЦК, застосовуються в частині, в якій вони не суперечать цьому Кодексу.

2. Законом України від 15 грудня 2006 р. **№ 483-V** "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів" (далі - закон **№ 483-V**) до підвідомчості господарських судів віднесено справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів.

При визначенні підвідомчості (підсудності) справ цієї категорії судам необхідно керуватися поняттям корпоративних прав, визначеним частиною першою статті **167 ГК**, згідно з якою корпоративними є права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

У разі якщо суб'єктний склад осіб, які беруть участь у справі, або предмет позову не відповідають визначенням пунктом 4 частини першої статті **12 Господарсько процесуального кодексу України** (далі - ГПК) справам, що виникають із корпоративних відносин, суди повинні мати на увазі, що

відповідно до статті 1 ГПК господарським судам підвідомчі спори щодо захисту порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів підприємств, установ, організацій, інших юридичних осіб (у тому числі іноземних), громадян, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи.

3. Не підлягають розгляду в порядку господарського судочинства справи, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності інших суб'єктів господарювання, які не є господарськими товариствами (кооперативи, приватні, колективні підприємства тощо), якщо стороною у справі є фізична особа. При цьому норма пункту 4 частини першої статті 12 ГПК в силу її імперативного характеру не підлягає застосуванню за аналогією щодо спорів, пов'язаних із діяльністю інших суб'єктів господарювання.

Не підлягає розширеному тлумаченню пункт 4 частини першої статті 12 ГПК також щодо справ, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності господарського товариства, якщо однією зі сторін у справі не є учасник (засновник, акціонер) господарського товариства, у тому числі такий, що вибув. Зокрема, спори за участю спадкоємців учасників господарського товариства, які ще не стали його учасниками, не є підвідомчими (підсудними) господарським судам.

4. При вирішенні питання про те, чи є спір, що виник між господарським товариством та посадовими особами товариства, які входять до складу виконавчого органу товариства або наглядової ради товариства, трудовим чи корпоративним, судам необхідно керуватися положеннями глави XV Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП).

Відповідно до статті 3 КЗпП до трудових відносин належать відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. Згідно з частиною четвертою статті 65 ГК у разі найму керівника підприємства з ним укладається договір (контракт), у якому визначаються строк найму, права, обов'язки і відповідальність керівника, умови його матеріального забезпечення, звільнення його з посади, інші умови найму за погодженням сторін. За частиною шостою статті 65 ГК керівника підприємства може бути звільнено з посади достроково на підставах, передбачених договором (контрактом), відповідно до закону.

Спори, пов'язані з оскарженням членами виконавчих органів товариства, а також членами наглядової ради товариства, які уклали з товариствами трудові договори, рішень відповідних органів товариства про звільнення (усунення, відсторонення, відкликання) їх з посади, розглядаються в порядку цивільного судочинства як трудові спори. Судам необхідно звернути увагу на те, що у цьому разі позивач звертається до суду за захистом своїх трудових прав як найманого працівника, а не акціонера (учасника) господарського товариства.

Способом захисту порушених або оспорюваних прав у таких категоріях спорів є позов про поновлення на посаді, зобов'язання усунути перешкоди у виконанні посадових обов'язків тощо відповідної посадової особи господарського товариства, а не позов про визнання недійсним відповідного рішення загальних зборів акціонерів (учасників) товариства чи наглядової ради товариства.

У порядку цивільного судочинства слід розглядати і спори між учасником (засновником, акціонером) господарського товариства та товариством, що виникають не з корпоративних, а з трудових відносин посадових осіб товариства, якщо однією зі сторін, які беруть участь у справі, є фізична особа.

5. При вирішенні справ за позовами акціонерів щодо внесення змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів судам необхідно враховувати, що частиною першою статті 9 Закону про Національну депозитарну систему емітента зобов'язано доручити ведення реєстру реєстратору шляхом укладення відповідного договору, якщо кількість власників іменних цінних паперів емітента перевищує кількість, визначену ДКЦПФР. Обов'язок емітента забезпечити ведення реєстру реєстратором власників іменних цінних паперів встановлений Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. N 1000 (пункт 9 розділу VII).

Якщо ведення реєстру власників іменних цінних паперів здійснює реєстратор в якості сторони,

то у справі за позовами щодо внесення змін до системи реєстру повинні залучатися як сторони відповідне акціонерне товариство (далі - АТ) та реєстратор.

Судам необхідно враховувати, що відповідно до пункту 4 частини першої статті 12 ГПК зазначена категорія справ є підвідомчою (підсудною) господарським судам і в тому разі, якщо однією з осіб, які беруть участь у справі, є фізична особа.

6. Усі спори між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, пов'язані зі здійсненням ними корпоративних прав та виконанням обов'язків учасника господарського товариства, на підставі пункту 4 частини першої статті 12 ГПК підвідомчі (підсудні) господарським судам незалежно від суб'єктного складу учасників спору.

Підвідомчими (підсудними) господарським судам є справи за позовами акціонерів закритого акціонерного товариства (далі - ЗАТ) про переведення на акціонера прав та обов'язків покупця акцій у зв'язку з наявністю переважного права на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства. Таке право є корпоративним правом акціонерів ЗАТ відповідно до частини третьої статті 81 ГК.

З цих самих підстав згідно з частиною другою статті 147, частиною четвертою статті 151 ЦК, частиною третьою статті 53, частиною третьою статті 65 Закону про господарські товариства підвідомчими господарським судам є справи за позовом учасника товариства з обмеженою відповідальністю (далі - ТОВ) чи товариства з додатковою відповідальністю (далі - ТДВ) про переведення на учасника прав та обов'язків покупця частки (її частини) у зв'язку з порушенням їх переважного права на купівлю.

У зв'язку з тим, що такі права відповідно до частини першої статті 167 ГК належать до корпоративних, зазначені справи є такими, що виникають із корпоративних відносин.

Підвідомчими (підсудними) господарським судам на підставі пункту 4 частини першої статті 12 ГПК є також спори між учасниками (засновником) господарського товариства та господарським товариством щодо права власності на майно, переданого товариству як вклад до статутного (складеного) капіталу.

7. У зв'язку з відсутністю в законодавстві норм про спеціальну підвідомчість (підсудність) спорів, пов'язаних з емісією цінних паперів, розміщенням акцій чи їх обігом, а також часток у статутному (складеному) капіталі товариства, що виникають між акціонерами (учасниками) господарського товариства та товариством (крім передбачених пунктом 4 частини першої статті 12 ГПК), такі позови повинні приймати господарські суди за правилами статті 1 ГПК, тобто з урахуванням суб'єктного складу учасників спору.

8. Справи про стягнення з учасників фондового ринку штрафів, накладених уповноваженими особами ДКЦПФР, а також про оскарження рішень, дій чи бездіяльності цих осіб підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства як публічно-правові спори на підставі частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАС).

У разі якщо предметом спору є визнання недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) господарського товариства, а вимога до суб'єкта владних повноважень є похідною (зокрема, про державну реєстрацію припинення юридичної особи), такий спір є підвідомчим (підсудним) господарським судам.

9. Діяльність АТ, зареєстрованого в Україні як юридична особа, відносини між товариством та акціонерами, між акціонерами АТ щодо його діяльності, а також корпоративного управління регулюються виключно законами та іншими нормативно-правовими актами України.

У разі укладення акціонерами - іноземними юридичними або фізичними особами - угоди (правочину) про підпорядкування відносин між акціонерами, а також між акціонерами та акціонерним товариством щодо діяльності товариства, іноземному праву, такий правочин є нікчемним у силу статті 10 Закону України від 23 червня 2005 р. N 2709-IV "Про міжнародне приватне право".

Відносини між засновниками (учасниками) господарського товариства щодо формування його органів, визначення їх компетенції, процедури скликання загальних зборів та визначення порядку

прийняття рішень на зборах регулюються положеннями ЦК та Закону про господарські товариства. За своїм змістом ці норми є імперативними, а їх недотримання порушує публічний порядок.

Акціонери товариства, зареєстрованого в Україні, не вправі своєю угодою підпорядковувати іноземному праву умови недійсності правочину (підстави, порядок, наслідки) щодо корпоративного управління, вчиненого як акціонерами з товариством, так і між акціонерами, оскільки норми щодо недійсності правочинів в Україні є імперативними.

Учасники господарських товариств незалежно від суб'єктного складу акціонерів не вправі також підпорядковувати розгляд корпоративних спорів, пов'язаних із діяльністю господарських товариств, зареєстрованих в Україні, зокрема таких, що впливають із корпоративного управління, міжнародним комерційним арбітражним судам.

10. Судам при вирішенні корпоративних спорів необхідно звернути увагу на неможливість застосування таких способів захисту прав та законних інтересів осіб, не передбачених чинним законодавством, зокрема статтею 16 ЦК та статтею 20 ГК, та не впливають із положень законодавства.

У зв'язку з цим не підлягають задоволенню позови про визнання рішень загальних зборів правомочними, як такі, що не відповідають можливим способам захисту прав та інтересів. Рішення загальних зборів та інших органів управління господарського товариства, що за своєю правовою природою є актами, дійсні, якщо у судовому порядку не буде встановлено інше.

Не підлягають задоволенню також вимоги про визнання: загальних зборів учасників (акціонерів) товариства такими, що відбулися; реорганізації такою, що відбулася; рішень загальних зборів дійсними; рішень загальних зборів такими, що підлягають виконанню.

Звернути увагу судів на те, що чинне законодавство не передбачає також можливості подання до господарського суду позову з вимогою щодо зміни судом місця проведення загальних зборів господарського товариства.

Господарський суд встановивши, що предмет позову не відповідає встановленим законом способам захисту прав, повинен відмовити в позові, а не припинити провадження у справі у зв'язку з тим, що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України.

11. Акціонери (учасники) господарського товариства не вправі звертатися до суду за захистом прав та інтересів інших акціонерів (учасників) господарського товариства та самого товариства поза відносинами представництва, а також обґрунтовувати свої вимоги порушенням прав інших акціонерів (учасників) товариства.

При вирішенні корпоративного спору господарський суд повинен встановити наявність в особи, яка звернулася з позовом, суб'єктивного матеріального права або законного інтересу, на захист якого подано позов, а також з'ясувати питання про наявність чи відсутність факту їх порушення або оспорювання. Не можна задовольняти позовні вимоги щодо захисту права, яке може бути порушено у майбутньому і щодо якого невідомо, чи буде воно порушено, зокрема вимоги про припинення дій шляхом заборони чинити перешкоди позивачу стосовно участі у загальних зборах на майбутнє.

12. Не є корпоративними спори про визнання недійсними установчих документів господарського товариства та припинення юридичної особи, які порушуються за позовами органів Державної податкової служби України та інших суб'єктів владних повноважень, що здійснюють контроль за діяльністю товариства, а також органів, що здійснюють державну реєстрацію юридичних осіб. Відповідно до пункту 4 частини першої статті 17 КАС зазначені спори віднесено до компетенції адміністративних судів як публічно-правові за зверненням суб'єкта владних повноважень.

До корпоративних належать спори за позовами учасників (засновників, акціонерів) господарського товариства, пов'язані з вимогами про визнання недійсними установчих документів господарського товариства та припинення юридичної особи у зв'язку з порушеннями вимог законодавства щодо порядку їх прийняття та затвердження.

13. Відповідно до вимог статей 88, 143, 154 ЦК, статей 57, 82 ГК, статей 4, 37, 51, 65, 67, 76 Закону про господарські товариства, статей 27, 30 Закону про державну реєстрацію суди вправі визнати недійсними установчі документи товариства за одночасної наявності таких умов:

- на момент розгляду справи установчі документи не відповідають вимогам законодавства;
- порушення, допущені при прийнятті та затвердженні установчих документів, не можуть бути усунені;
- відповідні положення установчих документів порушують права чи охоронювані законом інтереси позивача.

Положення установчих документів господарських товариств, які не відповідають вимогам законодавства, не застосовуються.

14. При вирішенні спорів про визнання установчих документів господарського товариства недійсними господарським судам необхідно розмежовувати правову природу статуту та установчого (засновницького) договору товариства.

Статут юридичної особи за змістом частини другої статті 20 ГК є актом, який визначає правовий статус юридичної особи, оскільки він містить норми, обов'язкові для учасників товариства, його посадових осіб та інших працівників, а також визначає порядок затвердження та внесення змін до статуту.

Підставами для визнання акта, в тому числі статуту, недійсним є його невідповідність вимогам чинного законодавства та/або визначеній законом компетенції органу, який видав (затвердив) цей акт, а також порушення у зв'язку з його прийняттям прав та охоронюваних законом інтересів позивача.

Статут не є одностороннім правочином, оскільки затверджується (змінюється) загальними зборами учасників (засновників, акціонерів), які не є ні суб'єктом права, ні органом, який здійснює представництво товариства. Не є статут і договором, тому що затверджується (змінюється) не за домовленістю всіх учасників (засновників, акціонерів) товариства, а більшістю у с голосів акціонерів чи простою більшістю голосів учасників товариства (статті 42, 59 Закону про господарські товариства).

У зв'язку з цим при вирішенні спорів щодо визнання статуту недійсним не застосовуються норми, які регламентують недійсність правочинів.

15. Судам необхідно враховувати, що з набранням чинності ЦК (статті 142, 153) договір про створення (заснування) АТ, ТОВ та ТДВ не регулює відносини між учасниками (акціонерами) товариства при здійсненні його діяльності і припиняє свою дію після досягнення мети - створення та державної реєстрації товариства. Зазначені договори мають відповідати загальним вимогам, що пред'являються до правочинів, і при розгляді спорів про визнання їх недійсними суди повинні керуватися відповідними нормами про недійсність правочинів.

У справах про визнання недійсним статуту відповідачем є господарське товариство, залучати до участі у справі всіх учасників (акціонерів) товариства немає необхідності. У справах щодо визнання недійсним установчого (засновницького) договору мають залучатися всі учасники (засновники) товариства як сторони договору.

16. Суди не вправі вносити зміни до статуту товариства у зв'язку з тим, що це належить до виключної компетенції загальних зборів товариства (статті 41, 42, 59 Закону про господарські товариства). Підвідомчими судам є спори щодо недійсності внесених змін до установчих документів товариства або визнання недійсними рішень загальних зборів стосовно внесення змін до установчих документів.

На підставі частини другої статті 7 Закону про господарські товариства підвідомчими судам є також справи про зобов'язання внести зміни до установчих документів товариства у випадку виходу учасника з товариства, відчуження частки (її частини) в статутному (складеному) капіталі товариства, вступом правонаступника (спадкоємця) учасника до господарського товариства тощо за позовами таких осіб.

17. Вирішуючи питання про те, чи є корпоративним спір, пов'язаний із визнанням недійсними рішень загальних зборів товариства, судам необхідно враховувати суб'єктний склад учасників спору та підстави, якими обґрунтовується відповідна вимога. Справи у спорах про визнання недійсними рішень органів управління господарського товариства за позовом особи, яка не є акціонером або учасником товариства, у тому числі таким, що вибув, не належить до спорів, що виникають з корпоративних

відносин.

Судам необхідно враховувати, що рішення загальних зборів учасників (акціонерів) та інших органів господарського товариства є актами, оскільки ці рішення зумовлюють настання правових наслідків, спрямованих на регулювання господарських відносин, і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин.

У зв'язку з цим підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів (учасників) господарського товариства можуть бути:

- порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства;
- позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах;
- порушення прав чи законних інтересів акціонера (учасника) товариства рішенням загальних зборів.

18. При розгляді справ судам слід враховувати, що не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів господарського товариства, є підставою для визнання недійсними прийнятих на них рішень.

Безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з прямою вказівкою закону є:

- прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів чи прийняття рішення (статті 41, 42, 59, 60 Закону про господарські товариства);
- прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства (частина четверта статті 43 Закону про господарські товариства);
- прийняття загальними зборами рішення про зміну статутного капіталу товариства, якщо не дотримано процедури надання акціонерам (учасникам) відповідної інформації (статті 40, 45 Закону про господарські товариства).

При вирішенні питання про недійсність рішень загальних зборів у зв'язку з іншими порушеннями, допущеними під час скликання та проведення загальних зборів, господарський суд повинен оцінити, наскільки ці порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення.

19. Суди мають враховувати, що для визнання недійсним рішення загальних зборів товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів учасника (акціонера) товариства. Якщо за результатами розгляду справи факт такого порушення не встановлено, господарський суд не має підстав для задоволення позову.

Право на звернення до суду з позовом про визнання недійсними рішень органів управління товариства мають лише ті його акціонери (учасники), які були акціонерами (учасниками) на дату прийняття рішення, що оскаржується.

Вимоги акціонера (учасника) товариства про визнання недійсним рішення органу управління товариства не підлягають задоволенню, якщо на момент його прийняття позивач ще не набув права власності на акції чи частку в статутному капіталі товариства, оскільки його корпоративні права не могли бути порушеними.

20. Не може бути визнано недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства з тих підстав, що його прийнято загальними зборами рішення з питань, віднесених до компетенції інших органів товариства (наглядової ради, виконавчого органу тощо), оскільки статтею 98 ЦК прямо передбачено право загальних зборів учасників товариства приймати рішення з усіх питань діяльності товариства. Положення установчих документів товариства, які обмежують це право, застосуванню не підлягають.

Відповідачем у справах про визнання недійсним рішення загальних зборів є господарське товариство, а не його учасники (акціонери).

У судовому порядку недійсним може бути визнано рішення загальних зборів учасників товариства, а не протокол загальних зборів. Протокол є документом, який фіксує факт прийняття рішення загальними зборами, і не є актом за змістом статті 20 ГК.

21. Рішення загальних зборів господарського товариства можуть бути визнаними недійсними в судовому порядку у випадку недотримання процедури їх скликання, встановленої статтями 43, 61 Закону про господарські товариства.

Права учасника (акціонера) товариства можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання вимог закону про скликання і проведення загальних зборів, якщо він не зміг взяти участь у загальних зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо.

При вирішенні спорів про визнання недійсними рішень загальних зборів господарського товариства з підстав недопущення до участі в них акціонерів (учасників) товариства судам необхідно з'ясувати, чи могла їх відсутність (або наявність) істотно вплинути на прийняття рішення, яке оскаржується.

22. У разі, якщо на порушення вимог статті 43 Закону про господарські товариства питання не було включено до опублікованого порядку денного загальних зборів товариства, рішення цих зборів із зазначеного питання повинні визнаватися недійсними через пряму заборону закону.

Також повинні визнаватися недійсними рішення загальних зборів, розглянутих у питаннях "Різне", "Організаційні питання" тощо. Відповідно до роз'яснення ДКЦПФР від 10 листопада 1999 р. **N 24** не допускається включення до порядку денного загальних зборів питань "Різне", "Організаційні питання", тому що такі дії порушують право акціонера на попереднє ознайомлення з порядком денним загальних зборів акціонерів, передбачене частиною першою статті 43 Закону про господарські товариства.

У разі, якщо положення статуту та інших внутрішніх документів товариства суперечать Закону про господарські товариства, судам слід керуватися нормами закону. Зокрема, якщо у внутрішніх документах передбачено можливість вирішення на загальних зборах процедурних питань (питань, пов'язаних із порядком проведення загальних зборів тощо) без включення їх до порядку денного, такі положення внутрішніх документів суд не повинен брати до уваги.

Судовим рішенням не можуть включатися питання до порядку денного загальних зборів товариства.

23. Не підлягають задоволенню позови акціонерів про зобов'язання скликати позачергові загальні збори, оскільки стаття 45 Закону про господарські товариства надає акціонерам, які володіють більш як 10 % голосів, право самостійно скликати позачергові загальні збори у разі, якщо правління не виконує їх вимоги.

При вирішенні питання щодо правомірності проведення такими акціонерами реєстрації акціонерів (їх представників) на позачергових загальних зборах господарським судам необхідно керуватися вимогами законодавства, що регулює порядок скликання та проведення загальних зборів.

24. Звернути увагу судів, що право участі у загальних зборах акціонерів мають особи, які є власниками акцій на день проведення загальних зборів (крім установчих зборів). Судам необхідно враховувати, що згідно з абзацом 3 частини першої статті 5 Закону про Національну депозитарну систему права на участь в управлінні, одержання доходу тощо, які випливають з іменних цінних паперів, можуть бути реалізовані з моменту внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів.

Участь у загальних зборах та голосування на них є правом, а не обов'язком акціонера. Відповідно до статті 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. У зв'язку з цим суди не вправі зобов'язати акціонера (учасника) товариства взяти участь чи зареєструватися для участі у загальних зборах.

25. Згідно зі статтями 41, 60 Закону про господарські товариства загальні збори визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери (учасники), що мають відповідно до статуту

товариства більш як 60% голосів. У зв'язку з цим положення установчих документів товариства, які встановлюють інші правила щодо визначення кворуму, є такими, що суперечать закону і не підлягають застосуванню.

Відсутність кворуму на загальних зборах є безумовною підставою для визнання в судовому порядку прийнятих загальними зборами рішень недійсними.

Загальні збори є неправомочними, якщо реєстрація акціонерів у день проведення загальних зборів не здійснювалась (стаття 159 ЦК, стаття 41 Закону про господарські товариства), у зв'язку з неможливістю визначення кворуму на загальних зборах. Рішення, прийняті на таких загальних зборах, у судовому порядку визнаються недійсними.

Правомочність загальних зборів визначається на підставі реєстру акціонерів у день проведення загальних зборів (частина перша статті 41 Закону про господарські товариства), а не фактичної участі акціонерів у прийнятті загальними зборами рішень.

26. Акціонери можуть брати участь у загальних зборах особисто або через представника. Довіреності акціонерів повинні відповідати загальним вимогам, передбаченим цивільним законодавством, зокрема необхідно дотримуватися норми частини третьої статті 247 ЦК, згідно з якою довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною.

У разі, якщо довіреність акціонера на право участі та голосування на загальних зборах оформлена (складена або посвідчена) з порушенням встановлених законодавством вимог, особа, на ім'я якої видана довіреність, не має повноважень на участь та голосування на загальних зборах. У зв'язку з цим голоси акціонера, передані за такою довіреністю, не можуть враховуватися при визначенні кворуму на загальних зборах та результатів голосування.

27. Звернути увагу судів на те, що процедура виходу учасника з ТОВ, ТДВ, повного товариства і командитного товариства (статті 126, 148 ЦК, статті 54, 71 Закону про господарські товариства) не може бути застосована до АТ. У зв'язку з цим не підлягають задоволенню позови щодо виходу зі складу акціонерів шляхом виплати вартості акцій, які належать акціонеру.

Не можуть бути також задоволені позови про виключення акціонера зі складу АТ на таких підставах, як порушення акціонером своїх обов'язків перед товариством, неявка на загальні збори акціонерів чи відмова від участі у загальних зборах тощо.

28. При вирішенні спорів, пов'язаних із виходом учасника з товариства, господарські суди повинні керуватися тим, що відповідно до ЦК та Закону про господарські товариства учасник ТОВ чи ТДВ вправі у будь-який час вийти з товариства незалежно від згоди інших учасників та самого товариства. Вихід зі складу учасників товариства не пов'язується ні з рішенням зборів учасників, ні з внесенням змін до установчих документів товариства. У зв'язку з цим моментом виходу учасника з товариства є дата подачі ним заяви про вихід відповідній посадовій особі товариства або вручення заяви цим особам органами зв'язку. Положення установчих документів, які обмежують чи забороняють право на вихід учасника з товариства, є незаконними.

У разі, якщо товариство не вчиняє дії у зв'язку з поданням учасником заяви про вихід з товариства (не вирішується питання про внесення змін до установчих документів товариства, про їх державну реєстрацію), учасник товариства вправі звернутися до господарського суду з позовом про зобов'язання товариства до державної реєстрації змін в установчих документах товариства у зв'язку зі зміною у складі учасників товариства на підставі статті 7 Закону про господарські товариства.

29. При вирішенні спорів, пов'язаних з виключенням учасника з товариства, господарські суди, як впливає зі змісту статті 64 Закону про господарські товариства, повинні дослідити всі обставини, пов'язані з виключенням учасника з товариства, дати оцінку його поведінці, встановити наявність негативних для товариства наслідків у зв'язку з діями (бездіяльністю) учасника. Якщо негативні наслідки ще не настали, потрібно правильно визначити вірогідність їх настання. Необхідно встановити причинний зв'язок між діями (бездіяльністю) учасника товариства та негативними наслідками для товариства, а також дослідити мотиви поведінки учасника, форму вини тощо.

Вирішуючи питання про наявність факту перешкоджання учасником своїми діями досягненню цілей товариства, необхідно встановити, що поведінка учасника суттєво ускладнює діяльність товариства чи робить її практично неможливою.

Господарські суди повинні враховувати як фактичні обставини, що були підставою для виключення учасника з товариства, так і дотримання вимог законодавства та установчих документів при скликанні та проведенні відповідних загальних зборів.

Виключення учасника з ТОВ чи ТДВ відповідно до статті 59 Закону про господарські товариства належить до компетенції зборів ТОВ (ТДВ), а не суду.

30. Прийняття рішення про вступ спадкоємця (правонаступника) учасника до ТОВ (ТДВ) належить до компетенції загальних зборів учасників товариства.

При визначенні порядку і способу обчислення вартості частини майна товариства та частини прибутку, яку має право отримати учасник при виході (виключенні) з ТОВ (ТДВ), а також порядку і строків їх виплати господарські суди мають застосовувати відповідні положення установчих документів товариства.

У випадку неврегульованості в установчих документах вартість частини майна товариства, що підлягає виплаті, повинна відповідати вартості чистих активів товариства, що визначається в порядку, встановленому законодавством, пропорційно його частці в статутному капіталі товариства на підставі балансу, складеного на дату виходу (виключення). Розрахунок належної учаснику частини прибутку здійснюється на дату виходу (виключення) з товариства.

У разі, якщо учасник не повністю вніс (не повністю оплатив) свій вклад до статутного капіталу товариства, йому виплачується дійсна вартість частки пропорційно внесеній (оплаченій) частині вкладу.

Якщо при вирішенні спору буде встановлено, що на момент виходу (виключення) учасника у товариства відсутні чисті активи, господарський суд відмовляє у відповідному позові у зв'язку з відсутністю в товариства майна, що підлягає виплаті.

Відповідно до частини п'ятої статті 147 ЦК аналогічно визначається вартість частини майна ТОВ (ТДВ), яка підлягає видачі або виплаті правонаступнику юридичної особи-учасника товариства або спадкоємцю фізичної особи-учасника у випадку відмови правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства або відмови у прийнятті до товариства. Її вартість визначається на день реорганізації або ліквідації (смерті) учасника (стаття 55 Закону про господарські товариства).

31. Продаж учасником частки (її частини) з порушенням переважного права купівлі інших учасників (частина друга статті 147 ЦК, частина друга статті 53 Закону про господарські товариства) не зумовлює недійсність такого правочину. У цьому разі будь-який учасник товариства має право пред'явити до суду позов про переведення на нього прав та обов'язків покупця за аналогією з нормою частини четвертої статті 362 ЦК.

При цьому господарські суди повинні враховувати, що як купівлю-продаж частки (її частини) у статутному капіталі товариства відповідно до глави 54 ЦК необхідно розуміти також і передання її у власність за договором міни.

Особа, яка придбала частку в статутному капіталі ТОВ чи ТДВ, здійснює права і виконує обов'язки учасника товариства з моменту набуття права власності на частку в статутному капіталі.

32. Норма частини третьої статті 81 ГК, яка встановлює переважне право акціонерів ЗАТ на придбання акцій, є імперативною, у зв'язку з чим це право не може бути обмежено установчими документами ЗАТ.

Продаж акціонером ЗАТ акцій з порушенням переважного права не зумовлює недійсність відповідного правочину. Наслідком такого порушення є право будь-якого акціонера ЗАТ вимагати в судовому порядку переведення на нього прав та обов'язків покупця за аналогією з нормою частини четвертої статті 362 ЦК.

У зв'язку із законодавчою неврегульованістю порядку реалізації акціонерами ЗАТ переважного права на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства третім особам, господарські суди мають застосовувати відповідні положення установчих документів товариства. У разі неврегульованості в установчих документах акціонери мають переважне право купівлі пропорційно кількості належних їм акцій.

Купівлею-продажем акцій ЗАТ відповідно до глави 54 ЦК необхідно вважати також і передання їх у власність за договором міни. На випадки переходу акцій ЗАТ у власність у порядку універсального правонаступництва переважне право купівлі не поширюється.

33. При вирішенні спорів, пов'язаних із формуванням та зміною розміру статутного капіталу господарського товариства, судам необхідно керуватися нижченаведеним. Якщо акти приймання-передачі та положення установчих документів товариства не передбачають застережень про те, що внеском учасника до статутного капіталу товариства є майнові права, у тому числі право користування майном, то майновий внесок учасника до статутного (складеного) капіталу є об'єктом права власності товариства.

34. Безумовною підставою для визнання рішень загальних зборів щодо зміни розміру статутного капіталу АТ недійсними є недотримання у повідомленні про загальні збори встановлених законодавством вимог (стаття 40 Закону про господарські товариства, Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного капіталу акціонерного товариства, затвердженим рішенням ДКЦПФР від 22 лютого 2007 р. **N 387**).

У судовому порядку можуть бути визнані недійсними також рішення загальних зборів щодо зміни статутного капіталу товариства й у випадку надання товариством недостовірної інформації у цьому повідомленні як надання завідомо недостовірної інформації (абзац четвертий частини першої статті 11 Закону України від 30 жовтня 1996 р. **N 448/96-ВР** "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні").

При розгляді спорів про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо збільшення (зменшення) статутного капіталу товариства господарські суди повинні з'ясувати, чи були загальні підстави для визнання загальних зборів недійсними (порушення порядку скликання та проведення загальних зборів), а також спеціальні підстави, зокрема дотримання правил повідомлення про загальні збори з питань змін статутного капіталу товариства.

При цьому не повинні братися до уваги доводи позивачів (акціонерів) щодо господарської доцільності прийняття рішень про збільшення (зменшення) статутного капіталу, зокрема про те, що відповідним рішенням порушуються їх права, пов'язані з інвестуванням коштів до статутного капіталу товариства, тощо.

35. Господарські суди вправі приймати рішення щодо виплати акціонеру (учаснику) частки прибутку (дивідендів) лише у разі невиплати господарським товариством дивідендів на підставі рішення загальних зборів або їх виплати в меншому розмірі, ніж передбачено відповідним рішенням (статті 10, 41, 59 Закону про господарські товариства, стаття 158 ЦК).

У разі, якщо загальні збори прийняли рішення не розподіляти прибуток товариства, господарський суд не може підмінити вищий орган управління товариства і втручатися у господарську діяльність товариства.

Господарським судам необхідно враховувати також умови та порядок розподілу та виплати дивідендів, а також обмеження на їх виплату, встановлені частиною третьою статті 158 ЦК щодо випадків, коли АТ не має права оголошувати та виплачувати дивіденди.

36. Способом захисту права учасника господарського товариства на отримання інформації про діяльність товариства (пункт "г" частини першої статті 10 Закону про господарські товариства, стаття 116 ЦК, частина перша статті 88 ГК) є спонукання в судовому порядку до виконання товариством дій - надання відповідної інформації.

Господарське товариство зобов'язане надавати учаснику (акціонеру) на його вимогу лише документи звітного характеру (річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства) та інформацію, що міститься в установчих документах товариства, а не будь-яку інформацію щодо господарської діяльності товариства, якщо інше не передбачено установчими документами товариства.

Зі змісту статті 9 Закону України від 2 жовтня 1992 р. **N 2657-XII** "Про інформацію" суди не вправі зобов'язувати товариство надати інші документи про діяльність товариства, оскільки це є незаконним втручанням у внутрішню господарську діяльність товариства.

37. Учасник (акціонер) товариства може вимагати надання інформації про діяльність товариства з дати, коли він набув статусу учасника (акціонера). Відповідно до статті 5 Закону про Національну депозитарну систему реалізація корпоративних прав, що випливають з акції (в тому числі і права на отримання інформації про діяльність товариства), є можливою лише після внесення відповідних змін до реєстру власників іменних цінних паперів.

Господарським судам необхідно також враховувати процедуру надання учасникам (акціонерам) інформації про діяльність товариства, встановлену господарським товариством. У разі, якщо товариством визначено порядок доступу до інформації про діяльність товариства відповідно до вимог статей 33, 35 Закону України "Про інформацію" та роз'яснень ДКЦПФР від 29 жовтня 2002 р. N 5 "Про порядок застосування пункту "г" статті 10 Закону України "Про господарські товариства" акціонер (учасник) товариства може реалізувати своє право на отримання інформації в установленому порядку.

38. Учасники товариства (акціонери), а також інші особи, права та законні інтереси яких порушено рішенням наглядової ради чи виконавчого органу товариства, вправі оскаржити до суду відповідні рішення як акти, оскільки наглядова рада та виконавчий орган товариства є його органами управління, що приймають обов'язкові для виконання рішення. Це відповідає також нормі статті 55 Конституції України.

Судам необхідно враховувати, що прийняття іншими органами товариства рішень з питань, віднесених до виключної компетенції загальних зборів (статті 145, 159 ЦК, стаття 41 Закону про господарські товариства), є перевищенням їхньої компетенції, а тому ці рішення можуть бути визнаними в судовому порядку недійсними.

39. Рішення наглядової ради товариства може бути оскаржено в судовому порядку акціонером (учасником) товариства шляхом пред'явлення позову про визнання його недійсним, якщо таке рішення не відповідає вимогам законодавства та порушує права чи законні інтереси учасника (акціонера) товариства. Відповідачем за таким позовом є товариство.

При вирішенні спорів, пов'язаних з порядком скликання і роботи наглядової ради товариства, визначенням правомочності її засідання, необхідно застосовувати положення установчих документів товариства. У випадку їх неврегульованості в установчих документах застосовується аналогія закону в частині норм, що регулюють відповідні питання скликання та проведення загальних зборів товариства (обов'язковість повідомлення усіх членів наглядової ради про проведення засідання, надання інформації з питань порядку денного, правомочність, порядок прийняття рішення).

До компетенції судів не належить вирішення спорів про включення учасника (акціонера) товариства до складу наглядової ради чи його виключення. Згідно зі статтею 41 Закону про господарські товариства обрання та відкликання членів наглядової ради належить до виключної компетенції загальних зборів товариства.

Не є підвідомчими судам також спори про визнання недійсним протоколу засідання наглядової ради товариства.

40. При вирішенні спорів, пов'язаних з розмежуванням компетенції голови та членів колегіального виконавчого органу товариства, господарським судам необхідно враховувати нижченаведене. У разі, якщо в статуті товариства передбачено, що його виконавчий орган діє у складі кількох осіб, а отже, голова правління не є самостійним органом управління, тому для набуття товариством цивільних прав і обов'язків він на підставі частини другої статті 99 та статті 161 ЦК повинен виносити відповідні питання на розгляд засідання правління чи загальних зборів акціонерів.

Звернути увагу судів, що порядок скликання та визначення кворуму в засіданні колегіального виконавчого органу товариства повинні передбачатися в установчих документах товариства. У разі їх неврегульованості судам необхідно за аналогією застосовувати положення законодавства, що встановлюють кворум та інші питання щодо загальних зборів відповідного товариства (обов'язковість повідомлення усіх членів колегіального виконавчого органу про проведення засідання, надання інформації з питань порядку денного, правомочність, порядок прийняття рішення).

Судам необхідно враховувати, що в пункті "і" частини п'ятої статті 41 Закону про господарські товариства до компетенції загальних зборів віднесено затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану в статуті товариства, а не їх укладення. У разі, якщо в установчих

документах товариства право виконавчого органу товариства на укладення договору не обмежено, факт незатвердження договору після укладення не зумовлює його недійсності.

41. При розгляді справ за позовами про визнання повноважень членів (члена) виконавчого органу, наглядової ради та інших органів товариства припиненими у зв'язку зі спливом строку, на який вони були обрані (призначені), судам необхідно враховувати, що такого способу захисту прав та законних інтересів чинним законодавством не передбачено. Повноваження посадових осіб товариства припиняються їх переобранням, і вирішення цього питання не належить до компетенції судів.

42. При вирішенні спорів щодо визнання недійсними правочинів, укладених виконавчим органом господарського товариства, рішення загальних зборів про обрання якого на посаду визнано у судовому порядку недійсним, судам необхідно керуватися частиною третьою статті 92, статтею 241 ЦК. Зокрема, у відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, коли юридична особа доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про такі обмеження. Це положення є гарантією стабільності майнового обороту і загальноприйнятим стандартом у світовій практиці, зокрема відповідно до Першої директиви 68/151/ЄЕС Ради Європейських співтовариств від 9 березня 1968 р.

43. Звернути увагу господарських судів на те, що заходи до забезпечення позову можуть вживатися лише за умов, визначених статтею 66 ГПК: якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду. Перелік заходів до забезпечення позову, встановлений статтею 67 ГПК, є вичерпним.

У зв'язку з цим заборона проведення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства фактично означає заборону товариству здійснювати свою діяльність у частині компетенції загальних зборів. Господарським судам необхідно враховувати заборону незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, в тому числі і судів, у господарські відносини (стаття 6 ГК).

Заборона проведення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства порушує також право учасників (акціонерів) товариства брати участь в управлінні товариством.

У справах за позовами про визнання недійсними рішень загальних зборів товариства відсутній причинно-наслідковий зв'язок між можливістю виконання такого судового рішення та вжиттям господарським судом заходів до забезпечення позову шляхом заборони проводити загальні збори учасників (акціонерів) товариства.

Суди не вправі шляхом вжиття заходів до забезпечення позову у спорах про визнання недійсними органів управління господарського товариства, визнання недійсними правочинів щодо акцій товариства, застосування наслідків недійсності таких правочинів, а також по інших спорах забороняти господарському товариству, його органам чи акціонерам (учасникам) проводити загальні збори учасників (акціонерів) товариства. Суди не вправі також вживати заходи до забезпечення позову, які фактично означають заборону на проведення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства, зокрема реєструватися для участі у загальних зборах, забороняти реєстратору надавати реєстр акціонерів на день проведення загальних зборів тощо.

44. Забезпечуючи позов шляхом заборони відповідачеві вчиняти певні дії, господарські суди лише за наявності підстав, передбачених статтею 66 ГПК, вправі заборонити товариству приймати на загальних зборах рішення з конкретних питань, включених до порядку денного, і лише за умови, що ці питання безпосередньо пов'язані з предметом спору. Заходи до забезпечення позову не повинні призводити до фактичної неможливості господарського товариства здійснювати діяльність, а також порушення товариством чинного законодавства.

45. При вирішенні питання про забезпечення позову господарські суди повинні оцінювати обґрунтованість доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням таких умов:

- наявність зв'язку між конкретним заходом до забезпечення позову і предметом позовної вимоги;
- імовірність ускладнення виконання або невиконання судового рішення у разі невжиття таких заходів;

- запобігання порушенню у зв'язку із вжиттям таких заходів прав та охоронюваних законом інтересів осіб, які не є учасниками вказаного судового розгляду.

У судових рішеннях про визнання недійсними актів установлюється факт відповідності акта вимогам законодавства і наявність порушення прав позивача та не встановлюється обов'язок відповідача вчиняти певні дії. У зв'язку з цим забезпечення таких позовів шляхом заборони виконувати рішення загальних зборів не перебуває у необхідному (обов'язковому) зв'язку з позовними вимогами, їх предметом.

Забезпечення позову про визнання недійсним договору купівлі-продажу акцій шляхом заборони акціонеру брати участь в управлінні товариством не має причинно-наслідкового зв'язку з умовою, що невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду. У зв'язку з тим, що договір купівлі-продажу визнається недійсним з моменту укладення, питання про правомірність здійснення права на участь у загальних зборах акціонерів може бути предметом окремого позову. Проте це не має прямого зв'язку з виконанням такого судового рішення.

46. Відповідно до змісту статті 67 ГПК господарські суди, вживаючи заходи до забезпечення позову, зобов'язані точно вказати, які саме дії забороняються вчиняти відповідачу та іншим особам. Господарські суди не вправі заборонити товариству чи його посадовим особам вчиняти будь-які дії.

Господарські суди не вправі для забезпечення вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства про обрання (переобрання) членів його виконавчого органу вживати заходи до забезпечення позову шляхом заборони відповідним посадовим особам товариства вчиняти будь-які дії, що є перешкоджанням здійсненню товариством господарської діяльності.

47. Заходи до забезпечення позову повинні бути співмірними із

заявленими позивачем вимогами. Співмірність передбачає співвідношення господарським судом негативних наслідків від вжиття заходів до забезпечення позову з тими негативними наслідками, які можуть настати в результаті невжиття цих заходів, з урахуванням відповідності права чи законного інтересу, за захистом яких заявник звертається до суду, вартості майна, на яке він заявляє клопотання накласти арешт, чи майнових наслідків заборони відповідачу здійснювати певні дії.

Заходи до забезпечення позову можуть бути вжиті судом лише в межах предмета позову та не повинні порушувати прав інших акціонерів (учасників) товариства, зокрема шляхом заборони вчиняти дії лише щодо того пакета акцій, який безпосередньо пов'язаний із предметом спору.

У разі, якщо необхідність вжиття заходу до забезпечення позову заявник обґрунтовує тим, що у випадку невжиття такого заходу йому буде завдано значної шкоди, він повинен обґрунтувати можливість завдання такої шкоди, її розмір, зв'язок можливої шкоди з предметом спору, а також необхідність і достатність для її запобігання вжиття саме цього заходу до забезпечення позову.

Суди не вправі вживати такі заходи до забезпечення позову, які є фактично рівнозначними задоволенню позовних вимог.

48. Забезпечення позову шляхом накладення арешту на акції не зменшує їх кількість у статутному фондї товариства та не впливає на обсяг корпоративних прав їх власників. У зв'язку з цим для вирішення питання щодо правомірності проведення загальних зборів акціонерів та законності прийнятих на них рішень судам необхідно керуватися вимогами статті 159 ЦК і статей 41, 42 Закону про господарські товариства.

49. Судам необхідно враховувати, що реєстратор власників іменних цінних паперів вправі оскаржувати рішення загальних зборів акціонерів лише у разі, якщо таке рішення порушує його права чи законні інтереси. У випадку оскарження реєстратором рішення АТ про припинення з ним договірних зобов'язань щодо реєстрації власників іменних цінних паперів суди повинні враховувати, що, оскільки позивач не є акціонером, прийняття загальними зборами у межах повноважень відповідного рішення, яке не суперечить принципу свободи договору (стаття 627 ЦК), не може свідчити про порушення прав позивача. У зв'язку з цим суди повинні відмовляти в задоволенні таких позовів.

50. Акціонери не вправі оскаржувати в судовому порядку договір між АТ та реєстратором власників іменних паперів про ведення реєстру власників іменних цінних паперів, оскільки вони не є стороною цього договору. Акціонери також не вправі в судовому порядку спонукати укласти договір між

АТ та реєстратором власників іменних паперів на ведення реєстру власників іменних цінних паперів, оскільки відповідно до статті 181 ГК позов про спонукання до укладення договору може бути поданий особою, яка є ймовірним учасником таких договірних відносин. Акціонери можуть оскаржувати в судовому порядку рішення загальних зборів про укладення, зміну чи розірвання відповідного договору.

Згідно з частиною другою статті 9 Закону про Національну депозитарну систему рішення про передачу ведення реєстру власників іменних цінних паперів приймається виключно на загальних зборах акціонерів. У зв'язку з цим не належать до компетенції судів прийняття рішення про витребування у реєстратора реєстру власників іменних цінних паперів та передання його іншому реєстратору, в тому числі в порядку вжиття заходів до забезпечення позову, якщо відсутнє рішення загальних зборів акціонерів про таке передання.

51. Законом не передбачено право акціонера (учасника) господарського товариства звертатися до суду за захистом прав чи охоронюваних законом інтересів товариства поза відносинами представництва. На цій підставі господарським судам належить відмовляти акціонерам (учасникам) господарського товариства в задоволенні позову про укладення, зміну, розірвання чи визнання недійсними договорів та інших правочинів, вчинених господарським товариством. Спори цієї категорії є підвідомчими (підсудними) господарським судам незалежно від їх суб'єктного складу на підставі пункту 4 частини першої статті 12 ГПК, якщо акціонер (учасник) господарського товариства обґрунтовує відповідні позовні вимоги порушенням його корпоративних прав.

52. Звернути увагу судів, що пункт 2 Прикінцевих положень Закону **N 483-V** передбачає підвідомчість (підсудність) господарським судам справ зі спорів, що виникають з корпоративних відносин, провадження у яких не порушено (не відкрито). У разі, якщо провадження у таких справах було відкрито загальним судом до набрання чинності Законом **N 483-V**, справа підлягає вирішенню по суті загальним судом. Заяви, провадження у яких не відкрито місцевими загальними судами до набрання чинності Законом **N 483-V**, передаються на розгляд відповідним місцевим господарським судам.

Апеляційні скарги та справи за апеляційними скаргами, які після набрання чинності Законом **N 483-V** не розглянуті апеляційними загальними судами, передаються для розгляду відповідним апеляційним господарським судам залежно від того, яким місцевим господарським судом підлягала б розгляду справа відповідно до положень Закону **N 483-V**.

Касаційні скарги (подання) на судові рішення, які подані до набрання чинності Законом **N 483-V** незалежно від процесуального порядку, що діяв на час їх подачі, і по яких Верховний Суд України не відкрив касаційне провадження, передаються для розгляду Вищому господарському суду України. Вищий господарський суд України здійснює перегляд зазначених судових рішень у порядку, встановленому ГПК.

53. Судові рішення у справах, що виникають з корпоративних відносин, ухвалені загальними судами до набрання чинності Законом **N 483-V**, переглядаються у зв'язку з нововиявленими обставинами господарськими судами. З набранням чинності Законом **N 483-V** такі справи є підвідомчими (підсудними) господарським судам і розглядаються за правилами ГПК. Судове рішення у таких справах не підлягає перегляду загальним судом, який його ухвалив, відповідно до вимог статті 363 ЦПК.

Підвідомчим (підсудним) господарським судам є розгляд питань щодо відстрочки або розстрочки виконання судового рішення, зміни способу та порядку виконання, зупинення, поворот виконання судового рішення, а також оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби щодо судових рішень у справах, що виникають з корпоративних відносин.

Ухвала про задоволення заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами може бути оскаржена на підставі порушення правил підвідомчості (підсудності) справ як постановлена поза межами повноважень.

54. Судові рішення у справах, що виникають з корпоративних відносин, ухвалені загальними чи адміністративними судами з порушенням правил підвідомчості (підсудності) справ, підлягають оскарженню відповідно за правилами ЦПК чи КАС.

У разі, якщо апеляційний загальний чи апеляційний адміністративний суд встановить, що

судове рішення місцевого загального чи місцевого адміністративного суду ухвалене з порушенням правил підвідомчості (підсудності), а справа підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, відповідний апеляційний суд скасовує рішення місцевого суду та закриває провадження у справі.

Судові рішення, ухвалені апеляційними загальними судами за результатами розгляду апеляційної скарги на рішення місцевого загального суду на підставі порушення підвідомчості (підсудності) справ, що виникають із корпоративних відносин, підлягають касаційному оскарженню до Верховного Суду України за правилами ЦПК.

Судові рішення, прийняті апеляційними адміністративними судами за результатами розгляду апеляційної скарги на рішення місцевого загального суду на підставі порушення підвідомчості (підсудності) справ, що виникають із корпоративних відносин, підлягають касаційному оскарженню до Вищого адміністративного суду України за правилами КАС.

Голова
Верховного Суду України
Секретар Пленуму
Верховного Суду України

В.В.Онопенко

Ю.Л.Сенін

www.scourt.gov.ua